

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки: по-перше, людські ресурси, кадри, їхні інтелектуальні, професійні, моральні показники є основою діяльності Національної поліції; по-друге, робота з кадрового забезпечення, що полягає в доборі, підготовці, пере-підготовці, підвищенні кваліфікації працівників поліції, – це

складний, безперервний процес, який потребує постійного розвитку; по-третє, існує пряма залежність між ефективністю діяльності органів Національної поліції та якісним і кількісним складом їхніх працівників; по-четверте, формування поліції нового зразка потребує нових управлінських підходів і методів у формуванні її кадрової політики й у її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Венедіктов В.С. Національна поліція України: професіоналізм та конкурентоспроможність як перспективи розвитку / В.С. Венедіктов // Право і безпека. – 2017. – № 1. – С. 80–93.
2. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016.
3. Криштанович М. Державне управління кадровим забезпеченням органів внутрішніх справ України / М. Криштанович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Kryshstanovich.pdf.
4. Мельник К.Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів : [монографія] / К.Ю. Мельник. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2009. – 360 с.
5. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 4. – Ст. 43.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
7. Про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : Положення, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 16.02.2016 № 105.
8. Про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції : Положення, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2015 № 1625.
9. Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Положення, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 № 50.

УДК 342.9

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАКРІПЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ADMINISTRATIVE CONSOLIDATION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE RESPONSIBILITY OF MEDICAL WORKERS

П'яткова К.К.,
аспірант кафедри адміністративного та митного права
Університет державної фіскальної служби України

Стаття присвячена аналізу міжнародного досвіду закріплення адміністративної відповідальності медичних працівників. Детально проаналізовано чинні адміністративно-деліктні кодекси держав пострадянського простору, зокрема Молдови, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Узбекистану, Туркменістану та Азербайджану. Стверджується, що всі нормативно-правові акти визначають склади адміністративних правопорушень, що можуть учинятися медичними працівниками, враховуючи специфіку побудови системи юридичної відповідальності загалом та адміністративної зокрема в кожній країні. Особливу увагу приділяється виробленню на цій основі загальних напрямків реформування вітчизняного законодавства про адміністративну відповідальність медичних працівників.

Ключові слова: медичний працівник, адміністративна відповідальність, правопорушення.

Статья посвящена анализу международного опыта закрепления административной ответственности медицинских работников. Детально проанализированы действующие административно-деликтные кодексы государств постсоветского пространства, в частности Молдовы, Беларуси, Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, Узбекистана, Туркменистана и Азербайджана. Утверждается, что все нормативно-правовые акты определяют составы административных правонарушений, которые могут совершаться медицинскими работниками, учитывая специфику построения системы юридической ответственности в целом и административной частности в каждой стране. Особое внимание уделяется выработке на этой основе общих направлений реформирования отечественного законодательства об административной ответственности медицинских работников.

Ключевые слова: медицинский работник, административная ответственность, правонарушения.

This article analyzes the international experience consolidate administrative responsibility of health professionals. Detailed analysis of existing codes of administrative tort post-Soviet countries, including Moldova, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan and Azerbaijan. It is alleged that all regulations determine the administrative offenses that can be committed by medical personnel, given the specifics of building a system of legal responsibility in general and administrative particularly in each country.

Analysis of administrative and tort law states listed above indicates dissimilar approaches to defining the offenses which may commit health workers, their legal nature, determining need for criminal protection and so on. Since most codes contain separate chapters. Which combined offenses committed in public health or infringe on human health. However, in some states, including Belarus medical personnel for committing illegal acts, be brought criminal rather than administrative proceedings, as the Code of Administrative Offenses establishes detailed compositions are not in this area.

In most states fall under the administrative responsibility of health workers wrongful acts of non-compliance legislation on drugs, blood and blood components for medical activities without permission, folk medicine occupation without more. Noteworthy components of administrative offenses set forth in the Code of Offenses of the Republic of Moldova, including class pharmaceutical activities without using the information system of accounting turnover of drugs, operation of the system breach of the testing and disclosure of confidential information about medical testing to detect infection with human immunodeficiency virus (HIV) that causes AIDS, medical personnel or other persons who, because have such duties information. Also interesting are the provisions of the Administrative Code of Turkmenistan, which established the administrative responsibility for violation availability and guaranteed volume of free medical care in health care, as well as failure to benefits to certain categories of citizens in the provision of health care.

Special attention is paid to the development of the basis of the general directions of reforming domestic law on administrative responsibility of health professionals.

Key words: medical professional, administrative liability, tort.

З метою вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність загалом і щодо медичних працівників зокрема є обґрунтованим проведення комплексного аналізу міжнародного досвіду із цих питань. Необхідно відмітити, що для цього можна розглядати положення чинних нормативно-правових актів, що закріплюють саме адміністративну відповідальність у пострадянських країнах, урахувавши специфічну природу цього виду юридичної відповідальності.

Адміністративна відповідальність у вказаних державах посідає важливе місце в системі юридичної відповідальності поряд із кримінальною чи іншими видами. Сфері охорони здоров'я приділяється серйозна увага в державній політиці держав, що виражається в закріпленні адміністративної відповідальності медичних працівників у чинних нормативно-правових актах.

Мета статті – окреслити особливості закріплення адміністративної відповідальності медичних працівників у законодавстві держав пострадянського простору й на цій основі сформулювати пропозиції щодо реформування вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства.

Міжнародні аспекти адміністративної відповідальності розглядали в наукових працях В.Б. Авер'янов, О.А. Банчук, В.К. Колпаков, Д.М. Лук'янець, І.І. Шемелинець та інші. О.А. Банчук, зокрема, описав адміністративно-деліктне законодавство в Європейських державах [1], а І.І. Шемелинець зосередився на аналізі міжнародного досвіду щодо адміністративної відповідальності у сфері праці [2].

Також міжнародні аспекти юридичної відповідальності у сфері охорони здоров'я загалом і відповідальності медичних працівників зокрема були предметом наукових досліджень О.М. Алієвої, С.Б. Булеци, Л.К. Карпенко, Ю.А. Козаченко, Б.О. Логвиненка, І.Я. Синюти, С.М. Співак, С.Г. Стеценка, Г.В. Чеботарьової, О.С. Щукіна.

Кодекс про правопорушення Республіки Молдова передбачає закріплення складів адміністративних правопорушень в окремій главі «Правопорушення, що посягають на здоров'я населення, здоров'я особи та санітарно-епідеміологічний режим». Адміністративна відповідальність у цій сфері встановлена за розголошення конфіденційної інформації про медичний огляд щодо виявлення інфікування вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), що викликає захворювання на СНІД, медичним персоналом або іншими особами, які в силу посадових обов'язків володіють такою інформацією (ст. 75); незаконне зайняття медичною й фармацевтичною діяльністю, зокрема зайняття медичною й фармацевтичною діяльністю як професією особою, яка не має належної медичної та фармацевтичної освіти, зайняття особою, яка має дозвіл на здійснення фармацевтичної діяльності, видами діяльності, які не зазначені в ліцензії, здійснення фармацевтичної діяльності в заборонених Міністерством охорони здоров'я місцях; неналежне зберігання ліків, зберігання, застосування, рекламування та реалізацію ліків, заборонених до застосування Міністерством охорони здоров'я, з вичерпаним терміном придатності, а також без документа й/або інформації, що засвідчують якість, і без найменування та адреси виробника; порушення правил виписування рецептів і відпуску ліків; виготовлення, зміну формули виготовлення, технологічного процесу, маркування ліків, іншої фармацевтичної й парафармацевтичної продукції, а також нормативно-технічної документації підприємствами, що виготовляють ліки, іншу фармацевтичну й парафармацевтичну продукцію, без відповідного дозволу Міністерства охорони здоров'я; зайняття фармацевтичною діяльністю без використання інформаційної системи обліку обороту ліків, експлуатацію цієї системи з порушенням установлених випробувань; зайняття народною медициною без наявності спеціального дозволу, виданого в установленому законом порядку (ст. 77).

Крім цього, передбачається відповідальність за порушення законодавства про донорство крові, а саме: роз-

крадання крові та її компонентів, їх ненавмисне псування, використання донорської крові, її компонентів та отриманих із неї препаратів з метою отримання прибутку, незаконне вивезення з країни донорської крові, її компонентів та отриманих із неї препаратів, незабезпечення зберігання донорської крові, її компонентів та отриманих із неї препаратів, умисне приховування донорами крові відомостей про перенесені захворювання (ст. 79).

Так само як і в Україні, встановлена адміністративна відповідальність за порушення у сфері санітарного законодавства, а саме: порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм під час реалізації продуктів (товарів) або надання послуг споживачеві, порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм працівниками підприємств харчової галузі, невиконання в установлений строк законних розпоряджень компетентних органів про усунення порушень санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, невиконання обов'язку оприлюднення достовірної інформації про якість питної води, виробництво, зберігання, перевезення й розподіл незатверджених нових видів харчових продуктів і таких, що контактують із ними, матеріалів у приміщеннях і в умовах, що не відповідають санітарним правилам (ст. 80) [3].

Необхідно відмітити той факт, що медичні працівники можуть нести й кримінальну відповідальність. Зокрема, Кримінальним кодексом республіки Молдова встановлена кримінальна відповідальність за торгівлю людськими органами, тканинами і клітинами (ст. 158), незаконне проведення абортів (ст. 159), незаконне здійснення хірургічної стерилізації (ст. 160), здійснення штучного запліднення або імплантації ембріона без згоди пацієнтки (ст. 161), ненадання допомоги хворому (ст. 162), а також за залишення в небезпеці (ст. 163) [4].

Кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення не містить адміністративних проступків у цій сфері, а за порушення законодавства про охорону здоров'я запроваджена кримінальна відповідальність. Так, Кримінальний кодекс Республіки Білорусь передбачає кримінальну відповідальність за незаконне проведення абортів (ст. 156), зараження вірусом імунодефіциту людини (ст. 157), зараження венеричною хворобою (ст. 158), залишення в небезпеці (ст. 159), ненадання медичної допомоги хворій особі (ст. 161), неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником (ст. 162), примушування давати органи або тканини для трансплантації (ст. 163), порушення порядку проведення трансплантації (ст. 164), неналежне виконання обов'язків щодо забезпечення безпеки життя і здоров'я дітей (ст. 165) [5].

В Азербайджані адміністративна відповідальність для медичних працівників установається Кодексом про адміністративні правопорушення лише за зайняття приватною медичною практикою чи фармацевтичною діяльністю без спеціального дозволу (ліцензії), а також за зайняття народною медициною без диплома, виданого в установленому законом порядку (ст. 64) [6].

Кодекс Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення передбачає застосування адміністративної відповідальності за недотримання порядку, стандартів надання медичної допомоги, невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником унаслідок недбалого або несумлінного ставлення до них, якщо це не призвело до заподіяння шкоди здоров'ю (ст. 80), порушення медичним працівником правил видачі листа або довідки про тимчасову непрацездатність (ст. 81), за порушення медичним працівником правил реалізації лікарських засобів і вимог щодо виписування рецептів, установлених законодавством Республіки Казахстан (ст. 82) [7].

Дещо інший підхід із цього питання застосовується в Туркменістані. Кодекс Туркменістану про адміністративні правопорушення встановлює адміністративну відпо-

відальність за незаконне зайняття медичною, фармацевтичною діяльністю або іншими видами діяльності в галузі охорони здоров'я громадян (в тому числі приватною медичною практикою і приватною фармацевтичною діяльністю) особою, яка не має ліцензії на відповідний вид діяльності, вищої або середньої медичної та фармацевтичної освіти; порушення доступності й гарантованого державою обсягу безоплатної медичної допомоги населенню в органах охорони здоров'я, а так само ненадання пільг окремим категоріям громадян під час надання медичної допомоги, передбачених законодавством Туркменістану; участь медичних працівників, яким дозволено призначення лікарських засобів, у рекламі лікарських засобів; реалізацію лікарських засобів медичними працівниками на робочому місці, за винятком випадків, передбачених законодавством Туркменістану, а також направлення в певні аптеки або інші організації та здійснення інших форм співпраці з ними для отримання винагороди (ст. 86).

Також можлива адміністративна відповідальність за порушення правил виробництва, реєстрації й перереєстрації, контролю якості, випробування (дослідження), закупівлі, перевезення, зберігання, маркування, реалізації, застосування, забезпечення, знищення, реклами лікарських засобів і виробів медичного призначення, якщо вони не призвели до заподіяння шкоди здоров'ю людини; виробництво, закупівлю, перевезення, зберігання, реалізацію, рекламу незареєстрованих, фальсифікованих, не дозволених до застосування лікарських засобів і виробів медичного призначення, а також реалізацію лікарських засобів і виробів медичного призначення з терміном застосування, якщо вони не призвели до заподіяння шкоди здоров'ю людини (ст. 87) [8].

Кодексом Республіки Таджикистан про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за порушення посадовою особою норм і правил, установлених нормативними правовими актами Республіки Таджикистан про охорону здоров'я населення (ст. 110), порушення правил зберігання й раціонального використання донорської крові, її компонентів і препаратів (ст. 111), зайняття приватною фармацевтичною діяльністю особою, яка не має ліцензії на цей вид діяльності, зайняття народною медициною з порушенням встановленого законом порядку (ст. 122), порушення встановленого порядку здійснення платних медичних послуг у державних медичних установах, умисне завищення цін на платні медичні послуги або навмисне здійснення платної медичної допомоги особам, які мають право на безкоштовну медичну допомогу (ст. 123) [9].

Кодекс Республіки Узбекистан про адміністративну відповідальність також містить окрему главу, що має назву «Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері охорони здоров'я населення». У цій главі встановлюється відповідальність лише за неналежне забезпечення умов безпеки медичного обстеження на ВІЛ-інфекцію/СНІД, проведення медичних і косметичних маніпуляцій, що можуть спричинити зараження ВІЛ-інфекцією/СНІД (ст. 59), а також за розголошення лікарської або комерційної таємниці, інших відомостей, які можуть заподіяти моральну або матеріальну шкоду громадянину, його правам, свободам і законним інтересам (ст. 46) [10].

Заслуговує на увагу підхід законодавця в побудові системи юридичної відповідальності в Киргизстані. Поряд із чинним Кодексом Киргизької республіки про адміністративну відповідальність і Кримінальним кодексом у 2017 році був прийнятий Кодекс про правопорушення, яким запроваджено інститут кримінальних проступків. Відповідальність, передбачена цим Кодексом, передбачається за недотримання вимог нормативних правових актів Киргизької Республіки під час заготівлі, переробки, зберігання, транспортування та клінічного використання крові, її продуктів, кровозамінників розчинів, а також безпеки технічних засобів, що використовуються під час перели-

вання донорської крові та (або) її компонентів, неповідомлення або приховування інформації про реакції й ускладнення, що виникли в реципієнтів у зв'язку з переливанням донорської крові та (або) її компонентів (ст. 86), незаконні виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах без мети збуту (ст. 91-2), порушення встановлених правил виробництва й законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 91-3), порушення правил виробництва, закупівель і реалізації лікарських, діагностичних, профілактичних і лікувально-косметичних засобів, виробів і техніки медичного призначення, продуктів лікувально-профілактичного харчування й харчових добавок (ст. 93), зайняття фармацевтичною діяльністю без відповідної ліцензії (дозволу) (ст. 94), зайняття лікуванням особою, яка не має спеціальної медичної освіти й дозволу (ліцензії) органів охорони здоров'я (ст. 95), порушення встановленого порядку здійснення платних медичних послуг у державних закладах охорони здоров'я, умисне завищення цін на платні медичні послуги або навмисне здійснення платної медичної допомоги особам, які мають право на безкоштовну медичну допомогу (ст. 96) [11].

Прийнятим Кодексом про проступки кримінальними проступками визнаються ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя або здоров'я стані та позбавлена можливості вжити заходів щодо самозбереження внаслідок малолітства, старості, хвороби або безпорадності, якщо винний міг надати потерпілому допомогу, або неповідомлення про такий стан потерпілого належним установам або особам (ст. 69), лікувальна діяльність, яка проводиться без спеціального дозволу, що призвело з неосторожності до завдання незначної шкоди (ст. 70), умисне або неосторожне порушення умов і порядку вилучення органів і (або) тканин людини чи умов і порядку трансплантації, передбачених законом, що призвело з неосторожності до завдання незначної шкоди (ст. 71), ненадання медичної допомоги хворому без поважних причин медичним працівником, який був зобов'язаний і мав можливість надати таку допомогу, а так само невиконання або неналежне виконання в силу легковажності або недбалості професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, які спричинили з неосторожності до менш тяжких наслідків

Скоєне без письмової згоди пацієнта (його законного представника) або інше незаконне проведення клінічних випробувань лікарських засобів, а так само медико-біологічних, психологічних або інших дослідів або досліджень на людині, що призвело з неосторожності до менш тяжких наслідків [12]. Як бачимо, питання щодо розмежування злочинів, адміністративних і кримінальних проступків у цій сфері залишається відкритим.

Отже, детальний аналіз адміністративно-деліктного законодавства держав пострадянського простору дає можливість говорити про те, що в цих державах встановлена адміністративна відповідальність у сфері охорони здоров'я загалом і відповідальність медичних працівників зокрема з урахуванням особливостей побудови такої системи в рамках кожної країни. Незважаючи на те що основою існування адміністративної відповідальності, її розуміння є радянське адміністративно-деліктне законодавство, кожна держава намагається будувати законодавство про адміністративну відповідальність на свій розсуд, чим і зумовлені різні підходи до закріплення адміністративної відповідальності медичних працівників у цих державах. У більшості країн усі адміністративні правопорушення у сфері охорони здоров'я виведені в окрему главу, де серед усього масиву правопорушень є й такі, суб'єктом яких законодавець визначає медичних працівників. У деяких державах, зокрема в Білорусії, у цій сфері адміністративна відповідальність узагалі відсутня, проте встанов-

лена кримінальна, що, напевно, пояснюється важливістю цієї сфери та необхідністю жорсткого захисту охорони здоров'я кримінально-правовими заходами. У більшості держав під адміністративну відповідальність потрапляють протиправні діяння медичних працівників, пов'язані з недотриманням законодавства щодо наркотиків, крові та її компонентів, здійсненням медичної діяльності без дозволу, зайняттям народною медициною без дозволу тощо.

Заслужують на увагу склади адміністративних проступків, закріплені в Кодексі про правопорушення Республіки Молдова, зокрема зайняття фармацевтичною діяльністю без використання інформаційної системи обліку обороту ліків, експлуатація цієї системи з порушенням установлених випробувань, а також розголошення конфіденційної інформації про медичний огляд щодо виявлен-

ня інфікування вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), що викликає захворювання на СНІД, медичним персоналом або іншими особами, які в силу посадових обов'язків володіють такою інформацією. Також цікавими є положення Кодексу про адміністративні правопорушення Туркменістану, яким установлена адміністративна відповідальність за порушення доступності й гарантованого державою обсягу безоплатної медичної допомоги населенню в органах охорони здоров'я, а так само ненадання пільг окремим категоріям громадян під час надання медичної допомоги.

Так чи інакше для вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства України досвід інших держав у процесі нормотворення є дуже позитивним, має надзвичайне значення для створення якісного, ефективного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банчук О.А. Доповідь «Адміністративно-деліктне законодавство в Європейських державах і пропозиції щодо його реформування в Україні» / О.А. Банчук // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 2. – С. 179–181.
2. Шемелинець І.І. Особливості адміністративної відповідальності за порушення трудового законодавства в деяких країнах-членах Співдружності Незалежних Держав / І.І. Шемелинець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2012. – Вип. 20. – Т. 1. – С. 243–246.
3. Кодекс про правопорушення Республіки Молдова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lex.justice.md/ru/330333/>.
4. Кримінальний кодекс Республіки Молдова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lex.justice.md/ru/331268/>.
5. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://уголовный-кодекс.бел>.
6. Кодекс Азербайджанської Республіки про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipro.int/edocs/lexdocs/laws/ru/az/az024ru.pdf>.
7. Кодекс Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577399#pos=138;-191.
8. Кодекс Туркменістану про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.turkmenistan.gov.tm/?id=4878>.
9. Кодекс Республіки Таджикистан про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs/>.
10. Кодекс Республіки Узбекистан про адміністративну відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=97661.
11. Кодекс Киргизької республіки про адміністративну відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30232566&page=4.
12. Кодекс Киргизької республіки про правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.kg/files/docs/proekt_-_kodeks_o_prostupkah.pdf.